

Hansti Duniya (Punjabi)

♦ Vol. 44 ♦ No. 09
♦ September 2020

₹15/-

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

• Vol.44 • ਅੰਕ 09 • ਸਤੰਬਰ 2020 • Pages : 52
(ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਪਤਿੜਕਾ)

Also published in Hindi, English & Marathi

Printer & Publisher C.L. Gulati, on behalf of Sant Nirankari Mandal, Delhi-9, printed at M.P. Printers, B-220, Phase-II, NOIDA - 201305 (UP) & published at Sant Nirankari Satsang Bhawan, Sant Nirankari Colony, Delhi-110009

Managing Editor : Sulekh Singh 'Sathi'

Editor (Honorary)

Sulekh Singh 'Sathi'

Email: editorial@nirankari.org

Ph.: 011-47660200

Fax: 011-27608215

Website: <http://www.nirankari.org>
kids.nirankari.org

Subscription Value

Country	1 Year	3 Years	5 Years	11 Years
India/Nepal	₹ 150	₹ 400	₹ 700	₹ 1500
U.K.	£15	£40	£70	£150
Europe	€20	€55	€95	€200
USA	\$25	\$70	\$120	\$250
Canada/ Australia	\$30	\$85	\$140	\$300

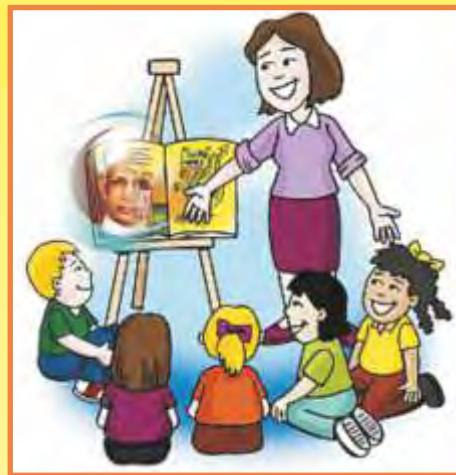
Other Countries

Equivalent to U.S. Dollars as mentioned above.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ

4

ਸਤੰਤਰ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	04
ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ	10
ਹਾਸਾ-ਏਡਾ	16
ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ	19
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	27
ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ	42
ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ	50

ਚਿੱਤਰਕਥਾਵਾਂ

ਕਿੱਟੀ	20
ਦਾਦਾ ਜੀ	46

ਕਹਾਣੀਆਂ

- ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ 06
- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਸਟ
- ਛੋਟਾ ਖਰੋਸ਼ 12
- ਗੋਵਿੰਦ ਭਾਰਦਵਾਜ਼
- ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਅੱਖ 14
- ਅਸੀਂਸ ਕੁਮਾਰ
- ਸੱਜਣਤਾ 16
- ਜਗਤਾਰ ਚਮਨ 24
- ਮਹਾਰਾਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿੱਗਿਆ
- ਕਮਲ ਜੈਨ 28
- ਰਿੰਕੀ ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਜਿੱਦ 30
- ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ 32
- ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੱਚੇ 34
- ਛਮਕਾਰ ਸੂਦ 36
- ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਕਤੀ 38
- ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੋਮੀ 40

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

- ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ 11
- ਪਰਸੂਰਾਮ ਸੁਕਲ
- ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ 12
- ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ
- ਕੁੱਖਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ 14
- ਡਾ. ਵਿਣੋਦ ਗੁਪਤਾ
- ਘੜਿਆਲ 16
- ਅੰਕਰ ਸ੍ਰੀ 18
- ਉਲ੍ਲੋੜ੍ਹ ਕੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ... 20
- ਨੀਲਮ ਭਾਟੀਆ 22
- ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕਿਸ਼ਨਣ 24
- ਜਗਤਾਰ 26
- ਗਾਇਕ ਪੰਛੀ 28
- ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ 30

ਗੀਤ-ਕਵਿਤਾਵਾਂ

- ਛੁੱਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ? 25
- ਭਜਨ ਸਿੰਘ 'ਲਾਰਕ' 27
- ਮਾਂ 29
- ਭੀਮ ਸੈਨ ਸਿਹਾਲ 31
- ਕੁੱਖ ਲਗਾਓ 33
- ਪਿਤਪਾਲ ਸਾਦਿਕ 35
- ਤਿੱਤਲੀ 37
- ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਆਸਟ 39
- ਆਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ 41
- ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ 43

ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ

ਪਿ ਆਰੇ ਬਚਿਓ! ਕੋਰੋਨਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋਣ, ਆਨਲਾਈਨ ਪੜਾਈ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਪੜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਨੈਟਸ ਬਣਾ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਜਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਾਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਚਿਓ! ਜਤਨ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਾ ਪਏ। ਇਨਡੋਰ ਗੋਮਨਸ ਦਾ ਵੀ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਧਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਾ ਵੀ ਪਏ ਤਾਂ ਮਾਸਕ ਲਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ। ਸੋਸਲ ਡਿਸਟੈਂਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਆਪ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪਣੀ ਦਿਨਚਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।

ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰਵਪ੍ਰਯੀ ਡਾਕਟਰ ਰਾਧਾ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ

ਸਨ। ਮਿਹਨਤ, ਲਗਨ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਕਾਰਣ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਬ ਉਚ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਟੀਚਰ ਡੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਨ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੌਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਅਤੇ ਪੜਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਏਗਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੋ-ਬੈਠੋ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤਾਂ ਲੈ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਸਰਧਾ ਅਰਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਬਚਿਓ ! ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪਣੀ ਪੜਾਈ ਵਲ ਵੀ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਾਏ ਰਸਤੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ੴ ਸੁਲੇਖ 'ਸਾਥੀ'
ssathi_2007@yahoo.com

ਬਾਲ-ਰੀਤ - ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਲਾਰਕ

ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?

ਓ ਬੱਚੇ ! ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?
ਸਾਰਾ ਬਾਗ ਵੀਰਾਨ ਕਰ ਛੋੜਿਆ ਈ।

ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਹਣਾ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਟਾਹਣੀ ਤੇ ਲੱਗਾ,
ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਤੂੰ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਈ ਅੱਗਾ।
ਬੇਦਰਦ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜ-ਮਰੋੜਿਆ ਈ,
ਓ ਬੱਚੇ ! ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?

ਬੜੀ ਮੁਸਕਿਲ ਨਾਲ ਬੂਟਾ ਸੀ ਲਾਇਆ,
ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।
ਚੰਗਾ ਮੁੱਲ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੌਜ਼ਿਆ ਈ,
ਓ ਬੱਚੇ ! ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?

ਮਹਿਕਾਂ ਸੀ ਵੰਡਦਾ ਚੰਗਾ ਸੀ ਲੱਗਦਾ,
ਸੁਰਜ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਗਦਗ ਸੀ ਕਰਦਾ।
ਖੂਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਹੱਥੀਂ ਨਿਚੋੜਿਆ ਈ,
ਓ ਬੱਚੇ ! ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?

ਰਮਣੀਕ ਸੀ ਚੁਗਿਰਦਾ
ਖੇੜਾ ਸੀ ਛਾਇਆ,
ਰੱਤਾ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ।
ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਹਟਕਿਆ-ਹੋੜਿਆ ਈ,
ਓ ਬੱਚੇ ! ਛੁਲ ਕਿਉਂ ਤੋੜਿਆ ਈ?

ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ

ਮਹਿਲ ਦੇ ਸ਼ਗਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਦਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕਲੋਤਾ ਬੇਟਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਘੱਟ ਹੀ ਝਿੜਕਦੇ ਸਨ। ਟੀ.ਵੀ. ਵੇਖਣ

ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਐਨੀ ਉੱਚੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਗਵਾਂਢੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਗਰਤਾਂ ਤੋਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਬਾਲਿੰਗ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਝਿੜਕੀ ਦਾ ਸੀਜ਼ਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਕੋਲ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਮੰਮੀ ਜਦ ਅਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੋਲੇ— 'ਰਮਾ ਬੇਟੀ, ਇਹ ਗਲਤੀ ਸਰੋਆਮ ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਸਮਝਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਕਿਸ ਲਈ ਬਣਿਆ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡੋਗੇ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਜ਼ੇ ਕਿਵੇਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ?' ਖੈਰ ਗੱਲ ਆਈ-ਗਈ ਹੋ ਗਈ।

ਸਾਹਿਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਗਰਤਾਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧਦੀਆਂ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਇਕ ਗੁਲੇਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ? ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੁਲੇਲ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਰਿੰਕੂ, ਚੰਦਨ, ਬੰਟੀ, ਬਾਬੀ ਅਤੇ ਡੇਨਿਸ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਦੂਰ ਪਵਨ

ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਅੰਬ ਦਾ ਇਕ ਰੁੱਖ ਸੀ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਚਿੜੀ ਉਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਉਸ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਬੋਲਿਆ— 'ਵਾਹ, ਚੰਗਾ ਸਿਕਾਰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੁਣ ਚੂਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।' ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਵੇਖ ਨਾ ਲਏ ਵਰਨਾ ਮਜ਼ਾ ਹੀ ਕਿਰਕਿਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਸਾਹਿਲ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਜਨਮ-ਦਿਨ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਕੂਲ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਸੀ। ਮਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕੇਕ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੱਲ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਹਿਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਟਹਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਚਿੜੀ ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਫੈਲ ਗਈ।

'ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਤਮਾਜ਼ਾਂ ਵਿਖਾਵਾਂਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ।' ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਗਿਆਸਾ ਵਧ ਗਈ।

'ਕਿਹੜਾ ਤਮਾਸ਼ਾ? ਜਰਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇ। - ਡੇਨਿਸ ਨੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਨਾ, ਹਾਲਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ। ਵਰਨਾ ਗੱਲ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗੀ।'

- ਸਾਹਿਲ ਬੋਲਿਆ।

ਸਾਹਿਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੜੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀ।

'ਦਾਦਾ ਜੀ, ਕੇਕ ਕਿੰਨੇ ਵਜੇ ਲਿਆਉਗੇ?' - ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਠੀਕ ਪੰਜ ਵਜੇ ਦਾ ਟਾਇਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕੇਕ ਵਾਲੇ ਨੇ।' ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਲੱਗੀ ਘੜੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

'ਠੀਕ ਹੈ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੌਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਰਾ ਬਾਹਰ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਦਾਂ ਹਾਂ। - ਸਾਹਿਲ ਬੋਲਿਆ।

'ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਠੀਕ ਟਾਇਮ ਤੇ ਆ ਜਾਣਾ।'

'ਜੀ ਦਾਦਾ ਜੀ!' ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਹਿਲ ਆਪਣੇ ਦੌਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

'ਹੁਣ ਵੇਖਣਾ ਮੇਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ।' - ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਟ ਵਿੱਚ ਲੁਕੋਈ ਹੋਈ ਗੁਲੇਲ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਹਿਲ ਬੋਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਦੋ ਕੰਕਰ ਵੀ ਉਠਾ ਲਏ

'ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੁਣ ਐਨਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ।' - ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

'ਲੇਕਿਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਗੇ ਕਿਸ ਨੂੰ? ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ।'

'ਇਕ ਮੋਟੀ ਤਾਜ਼ੀ ਚਿੜੀ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਧਰ ਹੀ ਚੋਗਾ ਲੈਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।'

ਹਾਲਾਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਦੂਰ ਤੋਂ ਉਹੀ ਚਿੜੀ ਉਡਦੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਈ।

'ਉਹ ਵੇਖੋ, ਉਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਿਕਾਰ। ਹੁਣ ਸੋਰ-ਸਰਾਬਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਵਰਨਾ ਉਹ ਉਥੋਂ ਉਡ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਗੱਲ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗੀ।'

ਐਨੇ ਵਿੱਚ ਚਿੜੀ ਕੁਝ ਦੂਰ ਬੈਠ ਕੇ ਚੋਗਾ ਚੁਗਣ ਲੱਗੀ।

'ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਰੁਕੋ।' - ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਦੌਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਬੇ ਪੈਰ ਦਾਣਾ ਚੁਗਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਚਿੜੀ ਵੱਲ ਵਧਣ ਲੱਗਾ।

ਸਾਹਿਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁਲੇਲ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧ ਦਿੱਤਾ।

'ਫੜਾਕ' ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਉਥੇ ਲੁੜਕ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਪਲ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੜਾਨ ਭਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੂਣੇ ਵੱਲ ਉਡ ਗਈ।

'ਵੇਖਿਆ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੂਣੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗੀ।'

- ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਉਧਰ ਜਦ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ

ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਕਾ ਪੜ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਚਿੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਆ ਡਿਗੀ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਇਕਦਮ ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਚਿੜੀ ਦੇ ਜਖਮ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਉਹ ਕਿਸ ਕੰਬਖਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਸੂਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ?' ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਜਖਮੀ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗੇ।

'ਇਹਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲਿਜਾਣਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ਵਰਨਾ ਇਹ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਹੈ'। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਬਿਨਾਂ ਵਕਤ ਗਵਾਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਖਮੀ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਵੱਲ ਚਲ ਪਏ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ ਸਾਹਿਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਬੋਲਿਆ - 'ਦਾਦਾ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਜੀ, ਪੰਜ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਲਦੀ ਕੇਕ ਲੈਣ ਜਾਓ।'

ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਆਈ। ਉਹ ਸਿਧਾ ਛੱਡ ਤੇ ਗਿਆ। ਮੰਮੀ ਇਕ ਤਾਰ ਤੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਮੰਮੀ, ਦਾਦਾ ਜੀ ਕੇਕ ਲੈਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਨ? - ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਨਹੀਂ ਇਕ ਜਖਮੀ ਚਿੜੀ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਡਿਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਗਏ ਹਨ।' - ਮੰਮੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

'ਕੀ ! ਜਖਮੀ ਚਿੜੀ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਡਿਗ ਗਈ ਸੀ?' ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਤਿਰਫ਼ੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੂਰਖ ਨੇ ਵਿਚਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਏਗਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਬਸ ਆਉਣ ਹੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ।' ਮੰਮੀ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ। ਸਾਹਿਲ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ।

ਪੰਜ ਵਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਵੱਜਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਵੱਧਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੋਸਤ ਵੀ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

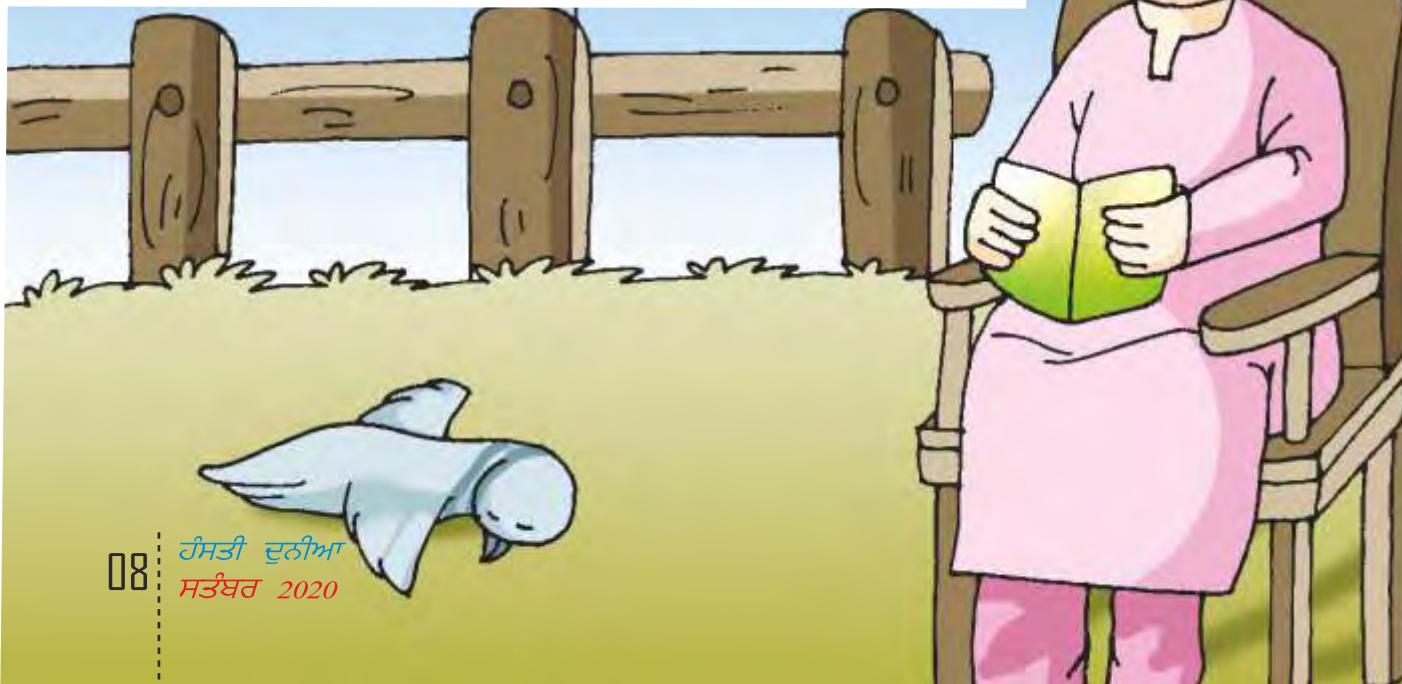
'ਸਾਹਿਲ ਕੇਕ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਜਲਦੀ ਦਿਖਾ।' - ਬਾਬੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਸਾਹਿਲ ਬੋਲਿਆ - ਦਾਦਾ ਜੀ ਲੈਣ ਗਏ ਹਨ।

ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਦਾਦਾ ਜੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚਿੜੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਰਹੱਮ ਪੱਟੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਹਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਹਿਲਾ ਰਹੇ ਸਨ।

'ਮਾਸੂਮ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਜਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਚਿੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ

ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁੜਕਣ ਤੋਂ ਸੰਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਚਿੜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ? ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ?

ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸਾਹਿਲ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗੁਲੇਲ ਕੱਢ ਕੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲਿਆ— ਦਾਦਾ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੁਲੇਲ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹਾਂ।'

ਮੰਮੀ ਨੇ ਸਾਹਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕਦਮ ਬੋਲੀ— 'ਸਾਹਿਲ, ਤੂੰ ਇਸ ਮਾਸੂਮ ਪੰਛੀ ਤੇ ਅੱਡਿਆਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਾਦਾ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸਜਾ ਦੇਣਗੇ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ।'

'ਮੰਮੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸਜਾ ਦੇਣਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਏਗੀ।'

'ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਜਨਮਦਿਨ ਬਗੈਰ ਕੇਕ ਦੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਚਿੜੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੂੰ ਖਦ ਕਰੇਗਾ।'

'ਠੀਕ ਹੈ ਦਾਦਾ ਜੀ' - ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਗੁਲੇਲ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ।

ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਪਾਪਾ ਘਰ ਅੰਦਰ ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਕ ਸੀ। ਕੇਕ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਮੌਬਾਇਲ ਤੇ ਫੌਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕੇਕ ਲੈ ਆਏ ਸਨ।

ਹੁਣ ਸਭ ਸਾਹਿਲ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਲ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਬੇਜੁਬਾਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣਾ ਮਹਾਂਪਾਪ ਹੈ। ■

ਵਿਰਿਆਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ

□ ਘੰਡੀਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 : ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ ਕੀ ਹੈ?

ਉਤਰ : ਤੁਸੀਂ ਗਲੂਕੋਜ਼, ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਸਟਾਰਚ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਧਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਾਰਬਨ ਯੋਗਿਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ, ਆਕਸੀਜਨ ਅਤੇ ਹਾਈਡ੍ਰੋਜਨ ਦੇ ਅਣੂ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਕ, ਬਿਸਕੁਟ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਟਾਰਚ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਾਗਜ਼, ਅਲਕੋਹਲ ਅਤੇ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਚੁਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2: ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਨਮਕ ਕਿਉਂ ਪਸੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਉਤਰ : ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਜੋ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਡੀ ਲੂਈਡ ਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਨਮਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਨਮਕ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਬੋਡੀ ਲੂਈਡ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਕ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਬਕਾਨ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ : ਦਰਅਸਲ ਜਦ ਮਾਂਸਪੇਸ਼ੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈਕਟਿਕ ਐਸਿਡ ਅਤੇ ਜੈਵ ਐਸਿਡ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਕਾਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਬਕਾਨ ਉਤਪਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬਕਾਨ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 : ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਿਨ ਗਰਮ ਅਤੇ ਰਾਤਾਂ ਠੰਡੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਉਤੱਤਰ : ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰੇਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਜਲਦੀ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਖੂਬ ਗਰਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੇਤ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਠੰਡੀ ਵੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਾਤਾਂ ਠੰਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੇਖ : ਪਰਮੁਗ ਸ਼੍ਰਕਾ

ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਜੀਵ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ

ਭਾ

ਰਤ, ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਰਮ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਜੀਵ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਕੜੀ ਅਤੇ ਬਿੱਛੂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਚਪਟੇ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅੱਠੋਂ ਪੈਰ ਬਿੱਛੂ ਵਾਂਗ ਸਪਰਸ਼ਾਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਬਿੱਛੂ ਵਾਂਗ ਜਹਿਰੀਲਾ ਅਤੇ ਘਾਤਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਮੱਕੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਤਾਂ ਜਹਿਰੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਘਾਤਕ। ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜਹਿਰੀਲੀਆਂ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਕੋਲ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਤੇਜ਼ਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹਨੂੰ ਬਾਕੀ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਸੌ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਹਨ - ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ। ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦਾ ਆਕਾਰ 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੋਂ 7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਮਟਮੈਲਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਅਸਲੀ ਬਿੱਛੂ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਤਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਨੁਕੀਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਠ ਪੈਰ ਬਹੁਤ ਪਤਲੇ ਅਤੇ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਰਸ਼ਾਇੰਦਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਜੋੜੀ ਟੰਗਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸਪਰਸ਼ਾਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦੀ ਪੂਛ

ਬਿੱਛੂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਵਾਂਗ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਨੁਕੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਡੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਅੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਗੁਫਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨਾ ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਬਿੱਛੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਵਾਂਗ ਚਪਟਾ ਅਤੇ ਗੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੀ ਡੰਗ।

ਬਿਨਾ ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਬਿੱਛੂਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਜੋੜਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਬਿਨਾ ਪੂਛ ਵਾਲੇ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 2 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤਕ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਗੱਠਿਆਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੱਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਅਪਣੇ ਹੀ ਦੁਆਰਾ ਖੇਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਰੇਗਿਸਤਾਨੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਰੇਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਫੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਥੇ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਕੜੀ ਬਿੱਛੂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੋਜਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ, ਮੱਕੜੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਵਜਾਤ ਬੱਚੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਜੀਵ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਹਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟਾ ਖਰਗੋਸ਼

ਛੋ

ਟਾ ਖਰਗੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਕੇ ਆਏ। ਦਰਸਾਲ ਉਹ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪੀਰੂ ਅਤੇ ਮਾਂ ਨੀਰੂ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਮਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜਿਦ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੀਰੂ ਉਹਨੂੰ ਝਿੜਕ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ। ਮਾਂ ਨੀਰੂ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੀ, 'ਬੇਟਾ, ਤੂੰ ਹਾਲਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ ਜਾਨਵਰ ਹਨ, ਅਗਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ।'

ਮਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਡਰਪੋਕ ਹੋ। ਕਦੇ ਜਾਨਵਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਘਾਹ-ਨੂਸ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਖਾਧਾ ਹੈ ਕੀ?

- ਛੋਟਾ ਬੋਲਿਆ।

'ਛੋਟੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਾਂ ਬੇਟਾ। - ਨੀਰੂ ਨੇ ਫਿਰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪੀਰੂ ਅਤੇ ਨੀਰੂ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਖਾਣ ਲਈ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਛੋਟਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕਲਾ ਰਹਿ

ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਇੱਕਲੇ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੌਚਿਆ, ''ਕਿਉਂ ਨਾ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਆਵਾਂ। ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਓਂਗਾ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਰੁਖ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਠੰਡੀ-ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਛਲ-ਕੁੱਦ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਹਨੂੰ ਮੁਲਾਇਮ-ਮੁਲਾਇਮ ਹਰੀ-ਹਰੀ ਘਾਹ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਉਹ ਝੱਟ ਉਹਨੂੰ ਖਾਣ ਲਗ ਰਿਹਾ।

ਅਚਾਨਕ ਉਥੇ ਇਕ ਗਿੱਦੜ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਛੋਟੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ, ''ਵਾਹ! ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਖਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਾਲੋਂ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਮਜਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਛਾਲ ਮਾਰੀ। ਛੋਟਾ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਉਛਲ ਕੇ ਦੂਰ ਹੱਟ ਗਿਆ। ਗਿੱਦੜ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, ''ਅਰੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕਿਥੇ ਜਾਏਗਾ? ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਆ ਜਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਰਨਾ....।''

''ਵਰਨਾ ਕੀ ਅੰਕਲ....ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣੂ....।'' ਛੋਟਾ ਜੋਰ-ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਿਆ। ਛੋਟੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗਿੱਦੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਦੌੜਿਆ। ਛੋਟੇ ਨੇ ਫੁਰਤੀ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮੀ ਦੌੜ ਲਗਾਈ। ਗਿੱਦੜ ਕੁਝ ਭਾਗੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਵੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਹਫਦਾ ਹੋਇਆ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਛੋਟਾ ਸ਼ਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗਿੱਦੜ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਫਿਰ ਸ਼ਾੜੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੀਟੀ ਵਜਾ ਕੇ ਬੋਲਦਾ, - ਅੰਕਲ, ਮੈਂ ਇਧਰ ਹਾਂ.....।''

ਗਿੱਦੜ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਭੱਜ ਪੈਂਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਅੱਖ-ਮਿਚੋਲੀ ਇਕ ਘੰਟੇ ਤਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਗਿੱਦੜ ਦੀ

ਸਾਹ ਫੁਲ ਗਈ। ਉਹ ਇਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਚੀਤੇ ਨੇ ਗਿੱਦੜ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਝਾੜੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਛੋਟਾ ਖਰਗੋਸ਼ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਰੋਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਚੀਤੇ ਨੇ ਗਿੱਦੜ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਛੋਟਾ ਖਰਗੋਸ਼ ਪਸੀਨੇ-ਪਸੀਨੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿੱਦੜ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਕਰਦਾ। ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਹੀ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਕਾਸ਼! ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਿਲਜੂਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ।

ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਦੌੜਿਆ। ਉਧਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਘਰ ਨਾ ਪਾ ਕੇ ਦੁਖੀ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਛੋਟਾ ਹਫਦਾ ਹੋਇਆ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਿਆ ਤਾਂ ਪੀਰੂ ਅਤੇ ਨੀਰੂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ। ਪੀਰੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ''ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ਛੋਟੇ? ਵੇਖ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ।''

''ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰੋਕਣ ਤੇ ਵੀ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸਚਮੁਚ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਨਵਰ ਹਨ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।''

''ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁਝ ...।'' - ਨੀਰੂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ।

''ਹਾਂ ਮਾਂ ਅੱਜ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਛੋਟੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਲਿਆ।

ਛੋਟਾ ਹੁਣ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣ ਤਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਯੁੰਸ਼-ਫਿਰਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ■

ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਅੱਖ

ੴ ਟਨਾ ਦੁਆਪਰ ਕਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਕੌਰਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਉਹਨਿੰਦਿਨੀਂ ਗੁਰੂ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਜਨ ਇਕ ਹੀ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇੱਕਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਥਾਨ ਤੇ ਖਾਣਾ ਬਣਦਾ, ਸਾਰੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ। ਉਹਨਿੰਦਿਨ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੇਵਲ ਦੀਵੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੀਵੇਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਦੀਵਾ ਬੁਝ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਹਨ੍ਹੇਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਨ੍ਹੇਗ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ, ਪੰਤੂ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸੌਣ ਚਲੇ ਗਏ ਪੰਤੂ ਉਹਨਿੰਦਿਨ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਕ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸੌਂ ਗਏ ਸਨ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਛਪਾਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

ਆਵਾਜ਼ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵਹਿ ਰਹੀ ਨਦੀਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਦਿਆ ਹੋਵੇ। ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਉਹਨਿੰਦਿਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਉਹਨਿੰਦਿਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਮਾਨਵ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਚਲ ਪਏ। ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਗਏ। ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਸੀ। ਉਹਨਿੰਦਿਨ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਅੰਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਖੜਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਚਲਾ ਦਿੰਦਾ। ਹੁਣੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚਲਾਏ ਗਏ ਤੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਪੰਛੀ ਉੱਡੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਥੰਭਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਤੀਰ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਠੀਕ

ਉਸ ਵਕਤ ਲਗਾ ਜਦ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਪਰ ਉੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਧਿਆਨਮਗਨ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਤੂੰ ਇੱਕਲਾ ਇਸ ਹਨ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।?

ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੇ ਹੋਏ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਛੂਹੇ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ- ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਂ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਕੌਰਵ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ- ਕਿਉਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ?

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ- ਬੇਟਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਿਵੇਂ ਸਾਧ ਸਕੇਗਾ?

ਇਸ ਤੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਜ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਦੀਵਾ ਬੁਝ ਗਿਆ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ। ਹਨ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਸਿੱਧਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਖ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਏ ਬਿਨਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਖੁਦ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਦ ਭਲਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਮਝਾ ਲਵਾਂ।

ਦੂਸਰਾ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਨ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਇਕਾਰਾਰਤਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੇਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀਆਂ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੰਤਵ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਸਾ ਖੇਡਾ

ਭਿਖਾਰੀ : (ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ) ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਦਿਉ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ।

ਰਾਹੀਂ : ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਇਕ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਕਿਥੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਵਾਂਗੇ।

ਅਧਿਆਪਕ : (ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਭੋਜਨ ਕਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਧੋਂਦਾ? ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੂੰ ਕੀ ਖਾਧਾ ਹੈ?

ਵਿਦਿਆਰਥੀ : ਦੱਸੋ ਸਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਕੀ ਖਾਧਾ ਹੈ?

ਅਧਿਆਪਕ : ਦਹੀ ਵੱਡੇ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ : ਨਹੀਂ ਸਰ! ਉਹ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਖਾਧੇ ਸੀ।
(ਬਹਲੂ ਦਿੱਲੀ)

ਮੋਹਨ : (ਸੋਹਨ ਨੂੰ) ਯਾਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੋਕ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਬਿਨਾਂ ਨਹਾਏ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਹਨ : ਕਿਉਂ! ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਮੋਹਨ : ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਜਲੀ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਵਿਕਾਸ ਕੁਮਾਰ

ਇਕ ਆਦਮੀ (ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ) - ਸਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਚੋਂ ਟੀ.ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਪੁਲੀਸ : ਚੋਰ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਟੀ.ਵੀ ਕਿਸ ਲਈ ਛੱਡਿਆ ਹੋਵੇਗਾ?

ਆਦਮੀ : ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ! ਮੈਂ ਟੀ.ਵੀ ਤੇ ਸੀਰਿਅਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬਸ ਸਟਾਪ ਉਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਬਸ ਰੋਕੀ ਅਤੇ

ਪੁੱਛਿਆ - ਬੇਟੇ ਕੀ ਹੋਇਆ?
ਬੱਚਾ - ਮੇਰਾ ਦਸ ਦਾ ਨੋਟ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਟਿਕਟ

ਕਿਵੇਂ ਲਵਾਂਗਾ?

ਕੰਡਕਟਰ - ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ।

(ਬੱਚਾ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੋਣ ਲੱਗਾ)

ਬੱਚਾ - ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਨੌ ਰੁਪਏ ਵਾਪਸ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਟਿਕਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਮਿਲਣੇ ਸਨ।।

- ਗੁਰਚਰਣ ਆਨੰਦ

ਇਕ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾਈ
ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਉਤਰਿਆ। ਪੌੜੀਆਂ
ਤੋਂ ਉਤਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਯਾਤਰੀ
ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ
ਲੇਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਚੁੰਮਣ
ਲੱਗਾ।

ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਪਾਇਲਟ ਨੇੜੇ ਹੀ ਖੜਾ
ਸੀ ਤੇ ਯਾਤਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਤੁਹਾਡੀ
ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ
ਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ
ਚੁੰਮਿਆ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਨੂੰ
ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਵਿਆਕਤੀ ਕਹਿਣ ਲਗਾ - ਇਹ
ਸਭ ਛੱਡੋ ! ਇਹ ਦੱਸੋ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤੇ ਕੇਲੇ ਦਾ
ਛਿਲਕਾ ਕਿਸ ਨੇ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ?

ਭੂਗੋਲ ਟੀਚਰ : (ਚਿੰਟੂ ਨੂੰ)
ਚਿੰਟੂ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ
ਸੀ?

ਚਿੰਟੂ : ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੈਡਮ।
ਟੀਚਰ : ਕਿਹੜਾ ਭਾਗ?
ਚਿੰਟੂ : ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ਗੀਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ
ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

- ਸਮੀਕਸ਼ਾ

ਉਮੇਸ਼ :

ਸੁਰੇਸ਼ :

ਉਮੇਸ਼ :

ਸੁਰੇਸ਼ :

ਉਮੇਸ਼ :

ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜੇਬ ਕੱਟ ਲਈ

ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ 'ਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ।

ਲੇਕਿਨ ਗਲਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਮੈਂ।

ਕਿ ਹੜੀ ਗਲਤੀ?

ਜੇਬ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਦਰਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜੇਬ ਸਿਲਵਾ ਲਈ।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਕ ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀ ਹਾਲ
ਵਿਚ 1000 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ
ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਦੋ
ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਫਿਰ ਇਕ ਵਕੀਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਇਕ ਮਹੀਨੇ
ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕ
ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ
ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ
ਪਰੀਖਿਆ ਕਦੋਂ ਹੈ? ਉਸ
ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰਾਤੋ-
ਰਾਤ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂਗੇ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਬੁੱਢੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ -

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦਵਾਈ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ
ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਓਗੇ।

ਮਰੀਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਨਹੀਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਨੂੰ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ
ਚਾਹੀਦੀ। ਮੇਰੀ ਪੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਹੋ
ਜਾਵੇਗੀ।

- ਨੀਲਮ ਭਾਟੀਆ

ਮਾں

ਰੋਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੀ ਨਾ।
ਭੁੱਖਾ ਕਦੇ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਨਾ।
ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਤੂੰ ਹੈ ਸ਼ਾਨ,
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ।

ਦੁੱਖ ਓਲਾਦ ਦੇ ਤੂੰ ਹੈ ਹਰਦੀ।
ਕਿਸੇ ਤੇ ਨਾ ਅਹਿਸਾਨ ਤੂੰ ਕਰਦੀ।
ਬਖਸ਼ੇਂ ਤੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਰਦਾਨ,
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ 'ਮੇਰੀ ਮਾਂ' ਜੋ ਪੁਕਾਰਦੇ।
ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਠੁੱਡ ਉਹ ਕਾਂਤੇ ਮਾਰਦੇ।
ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਤੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਖੂਬ ਪਕਵਾਨ,
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ।

ਜਦੋਂ ਪੁੱਤ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਂਦਾ, ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਦੁਖੀ।
ਜਦੋਂ ਪੁੱਤ ਰੋਟੀ ਨਾ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਸੌ ਜਾਂਦੀ ਭੁੱਖੀ।
'ਭੀਮ' ਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ,
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ।

ਪੇਸ਼ਕਸ਼ : ਵਿਕਾਸ ਅਰੋੜਾ

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤੰਤਰੀ?

(ਸਭ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਲੁ' ਅੱਖਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਨ ਜਾਂ ਪੈਸਿਲ ਉਠਾਉ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਤੱਤਰ ਲਿਖਦੇ ਜਾਓ।)

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1) ਉਤੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2) ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਅਸਤਰ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3) ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਸਹਿਦੇਵ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਂਡਵ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4) ਉਰਜਾ ਦਾ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5) ਮਿਸ਼ਠੀ ਦੋਈ ਕਿਸ ਰਾਜ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6) ਆਗਾਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਮੁਮਤਾਜ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਮਕਬਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 7) ਅਕਬਰ ਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8) ਕੋਡਾਈ ਝੀਲ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9) ਉਤੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10) ਮ੍ਰਿਤਸਾਗਰ ਜੋਰਡਨ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੇ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11) ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਰਕ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 12) ਵਿਸਵ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਰਬਤ ਚੋਟੀ ਮਾਊਂਟ ਐਵਰੈਸਟ ਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਕੌਣ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 13) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 14) ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

(ਸਹੀ ਉਤੱਤਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵੇਖੋ)

ਕਿੱਟੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ - ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਡਰਪੋਕ ਚਿੰਟੂ ਤੂੰ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾ ।
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਵਾਹ ! ਰਸਮਾਂਲੇ, ਰਸਮਲਾਈ, ਨਾਨ। ਇਥੇ ਤਾਂ
ਸਭ ਮੇਰੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਹੈ।

ਚਲੋ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਜੁਗਾੜ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਵਧੀਆ
ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦਾ।

ਸਾਡੀ ਚੇਰੀ ਫੜੀ ਗਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਾਰ
ਖਾਣੀ ਪਏਰੀ।

ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਥੇ?

ਭੱਜੋ ! ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆ ਰਹੇ
ਹਨ। ਕਿਤੇ ਇਥੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ।

ਹਾ ! ਹਾ ! ਬਹਾਦੁਰ ਕਿੱਟੀ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ
ਜਾਂ ਮਾਰ? ਕਸਰਤ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹੋ ਗਈ
ਹੋਵੇਗੀ ਭੱਜ-ਭੱਜ ਕੇ।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਨਾ ਚਿੰਟੂ ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਡਰਪੋਕ ਕਿਹਾ। ਪਰ
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਕਿਸੇ ਦੀ
ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ : ਜਗਤਾਰ ਚਮਨ

ਸੱਜਣਤਾ

ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗਾਂ ਖੱਡੇ
ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਗਿੱਦੜ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਗਾਂ ਦੀ
ਪਿੱਠ ਤੇ ਚੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ
ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਗਿੱਦੜ
ਬੋਲਿਆ— ਓਹ ਮੂਰਖ ਗਾਂ,
ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਗਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ
ਆਪਣੀ ਸੱਜਣਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਤੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇਰੇ ਅੰਗੁਣਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ
ਗੁਣਕਾਰੀ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਦੁੱਧ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏਗਾ।
ਉਝ ਤੇਰੀ ਚਲਾਕੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮਝ ਗਈ ਸੀ।
ਫਿਰ ਵੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਮੈਂ ਖੁਦ ਹੀ ਮੁਸੀਬਤ ਮੁੱਲ
ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕੰਬਖਤ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਤੂੰ
ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗਿੱਦੜ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ
ਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ ਹੀ ਉਥੇ ਦੋ ਗਵਾਲੇ ਆ ਗਏ।
ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਾਂ ਨੂੰ ਖੱਡੇ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ
ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ■

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉੱਤਰ

1) ਉਤਰਾਂਚਲ	9) ਬ੍ਰਾਜੀਲ
2) ਹਲ	10) ਇਜਰਾਈਲ
3) ਨਕੁਲ	11) ਵਿਕਟੋਰੀਆ
4) ਸੂਲ	ਮੈਮੋਰੀਆਲ
5) ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ	12) ਬੇਛੇਂਦਰੀ ਪਾਲ
6) ਤਾਜਮਹਿਲ	13) ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
7) ਅਬਦੁਲ ਫਜਲ	14) ਬਾਈਬਲ
8) ਕੇਡਾਈਕਨਾਲ	

ਲੇਖ : ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ

ਮਾ ਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲਗਭਗ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ 5-6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਕ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੈਲੇ ਪਦਾਰਥ ਪੇਸ਼ਾਬ ਅਤੇ ਮਲ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ-ਕਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਪੀਦੇ ਹਨ। ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੋਵੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਪੀਉ। ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਪੀਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਥਾਇਰਡ ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ 'ਥਾਇਰਡ' ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਮਿਟਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪੀਉ ਤਾਂ ਗਿਲਾਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਲਗਾਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਲਾਇਵਾ ਅਤੇ ਲਾਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲਾਈਪੇਜ ਟਾਇਲਿਨ ਅਤੇ ਇਸਾਈਲੇਜ ਲਾਰ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਿਲਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗੰਦਰੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਲਾਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭੋਜਨ ਦੇ ਇਕ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਬਾਦ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪੀਓ। ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਬਿਨਾ ਪਚੇ ਹੋਏ ਹੀ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਬਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਸਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਖਾਣੇ ਦੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਓ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਪਾਣੀ ਵੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਬਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੇਸਟ ਜਾਂ ਮੰਜ਼ਿਨ ਕਰਕੇ ਸੌਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੀ ਮੂੰਹ ਦੀ ਗੰਦਰੀ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ। ਯਤਨ ਕਰੋ ਸਵੇਰੇ ਇਕ-ਦੋ ਗਿਲਾਸ ਪਾਣੀ ਪੀਓ ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਦੇ ਵੀ ਇਕਦਮ ਠੰਡਾ (ਚਿਲਡ ਵਾਟਰ) ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੋ ਲੋਕ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਇਕਦਮ ਮੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਗਨੀ ਮੰਦੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਪੱਚਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੇਟ ਫੁਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖੱਟੀਆਂ ਡਕਾਰਾਂ, ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਮ ਖਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਦਮ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੈ। ਆਪ ਨਾਰਮਲ ਤਾਪਮਾਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ। ਠੰਡਾ-ਗਰਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੰਦਰੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਜ਼ੀ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ■

□ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਾਦਿਕ

ਰੁੱਖ ਲਗਾਓ

ਰੁੱਖ ਲਗਾਓ— ਰੁੱਖ ਲਗਾਓ,
ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਬਣਾਓ।

ਹਰੇ-ਭਰੇ ਲਹਿਰਾਊਂਦੇ ਰੁੱਖ,
ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਰੁੱਖਾ।

ਰੁੱਖਾਂ ਉਪਰ ਸਭ ਪੰਛੀ ਰਹਿਣ,
ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਰਹੋ ਸਭ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ।

ਠੰਡੀ-ਮਿੱਠੀ ਛਾਂ ਨੇ ਦੇਂਦੇ,
ਇਹਦੇ ਬਦਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

ਰੁੱਖ ਬੜੇ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ,
ਅੰਨੇਵਾਹ ਨਾ ਫੇਰੋ ਆਰੀ।

“ਛੱਲੋ” ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗੇ ਸੁੱਖ,
ਲੰਮੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਮਾਨਣ ਰੁੱਖਾ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ
ਜਾਣਦੇ ਹੋ

?

- ❖ ਰਾਵਣ ਨੇ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿਚ ਬੰਧਕ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।
- ❖ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੱਚ ਬੰਨ ਭਾਖੜਾ ਨੰਗਲ ਹੈ।
- ❖ ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਯੁਗਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਸੁਆਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਸਰਸਵਤੀ ਨੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਏ.ਪੀ.ਜੇ ਅਬਦੂਲ ਕਲਾਮ ਸਨ।
- ❖ ਸੰਨ 1962 ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਧਨਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗਾਂਡੀਵ ਸੀ।
- ❖ ਜੁਲਾਈ 2011 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਠਾਨਕੌਟ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਦੋ ਨਵੇਂ ਜ਼ਿਲੇ ਬਣਾਏ ਗਏ।
- ❖ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲਿੰਕਨ ਦਾ ਵਾਕ 'ਜਨਤਾ ਕੀ ਸਰਕਾਰ, ਜਨਤਾ ਕੇ ਦੁਆਰਾ, ਜਨਤਾ ਕੇ ਲੀਏ '

ਅੱਜ ਵੀ ਆਦਰਸ਼
ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸੂਤਰ
ਹੈ।

❖ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 26 ਤਰੀਕ ਨੂੰ 'ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ❖ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।
- ❖ ਸੀਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਮਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ❖ ਕੰਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸੰਤੁਲਿਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਲਈ ਬੀਜ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਗੰਨੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੀ ਬੀਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਵਾਗਾਣਸੀ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਲਖਨਊ ਨੂੰ ਨਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕਲਕਤਾ ਨੂੰ ਮਹੱਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਣ 23 ਜੁਲਾਈ 1927 ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।
- ❖ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਡਾਕ ਵਿਭਾਗ 1854 ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ।

ਸੰਗ੍ਰਹਿਕਰਤਾ □ ਰਵਨੀਤ

ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਸੰਗ : ਕਮਲ ਜੈਨ

ਮਹਾਰਾਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿੱਗਿਆ

ੴ ਜਸਬਾਨ ਦੇ ਰਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਨਾਮ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਈ ਬਦਲਦੇ ਰੰਗ ਵੇਖੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਕਿੱਸੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦ ਜਗ ਜਿਹੀ, ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਮਰਾਟ ਅਕਬਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਹ ਹਮਲਾ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਤ ਖਾਣੀ ਪਈ।

ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਪੂਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ

ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਨਾਲ ਘਾਹ-ਫੂਸ ਦੀ ਝੋੜੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਹੱਟਾ-ਕਟਾ ਨੌਜਵਾਨ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬੁਲੰਦ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ - ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ!

ਬੀਹੜ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੀ ਜੈ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਛਛੋਪੰਜ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ। ਭਲਾ ਇਥੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਕਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਆਇਆ ਹੈ? ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਭਾਮਾਸ਼ਾਹ ਖੜਾ ਸੀ।

ਭਾਮਾਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ ਕੇ ਬੋਲੇ - ਭਾਮਾ! ਇਹ ਸਭ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਬੇਡ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸੌਨੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਫਨਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤੇ ਭਾਮਾਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਮਹਾਰਾਜਾ! ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਿਆ ਰਾਜ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰਾਂਗੇ।

-ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੈ? - ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੋਲੇ।

ਭਾਮਾਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਮਹਾਰਾਜਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆ ਦਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸੈਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋਸਲੇ ਨਾਲ ਅਕਬਰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਦ ਤਕ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ, ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾਂਗੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਨਾ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗਾ, ਤਦ ਤਕ ਮੈਂ **ਘਾਹ ਦੀ ਰੋਟੀ** ਹੀ ਖਾਵਾਂਗਾ।

ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਭੀਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਵਾਲੀ ਟ੍ਰੈਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਬਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਚੱਲਿਆ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਭੱਜ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ।

ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਨ-ਜਨ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਦ ਆਪਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤਾਂ

ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਡੂ ਭਰ ਆਉਂਦੇ। ਜਦ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੰਡੂਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ - ਇਸ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਰੁਖਾ-ਸੁਕਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਰਾਣਾ ਹੀ ਮਾਤਰ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਭਰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਪਸੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੇਤਕ ਘੋੜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਦੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ- ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੋਸਲਾ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਡਰਪੋਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ '**ਘਾਹ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ 'ਸ਼ਾਸਕ'**' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ

ਇ

ਕ ਨਵੀਂ ਥੋੜਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਪੁਰਖੇ ਅਪਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਗੁਜਾਰਦੇ ਸਨ। 33 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤ ਬੱਚੀ ਦੇ ਕੰਕਾਲ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ।

'ਦਿੰਡੀਪੈਂਡੇਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਥੋੜਾ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪੂਰਵਜ ਮਾਨਵ ਵੀ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਚੜ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੰਕਾਲ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਸ਼ਮੇਂ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਚੜਦਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੱਚੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਲੜੀਵਾਰ

ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਸਾਡੀ ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਗੁਜਾਰੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। 'ਸੀਲਮ' ਅਸਟ੍ਰਾਲਾਪਥੀਕਸ ਨਸਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੀਵਾਸ਼ਮ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਰੀਬ ਪੂਰੀ ਥੋੜੀ ਅਤੇ ਹੱਡੀ-ਪੰਜ਼ਰ ਸੈਂਡ ਸਟੋਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਥੋਪੀਆ ਦੇ ਫਿੱਕਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 2000 ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਰੁੱਖ ਦੇ ਉਪਰ ਮਕਾਨ। ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾ ਹੈਰਾਨੀ? ਜੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਕੇ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਿਵਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਸੁਖੇਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚਿਤਰਕੁਟ ਨਗਰ ਦੇ ਕੋਲ ਰਾਮਨਗਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਰਾਮਬਾੜੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਦੇ ਅਮਰੂਦ ਬਾੜੀ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਕੇਵਲ ਇਕ ਖੇਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਅੰਬ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਮੌਤੇ ਤਨੇ ਵਾਲੇ ਘਣੇ ਰੁੱਖ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਮਕਾਨ

ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਘਣੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਵਜਾ ਨਾਲ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇਹ ਮਕਾਨ ਹਾਂਲਾਕਿ ਇਹ ਦੂਰ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੇਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਫਟੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਕਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅੰਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੁੱਖ ਦੇ ਤਨੇ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਹਿਣੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬਣ ਜਾਏ ਬੰਗਲਾ ਨਿਆਰਾ ਜਿਹਾ। ਕੇ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇੱਟ-ਪੱਥਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੱਕੜੀ ਅਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ੀਟਸ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਅੰਗਲਾ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਮਰੇ, ਰਸੋਈ, ਟਾਇਲਟ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨਘਰ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਰ ਅੰਦਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕਾਨੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਉਦੈਪੁਰ ਦੇ ਚਿਤਰਕੁਟ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਟ੍ਰੀ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਕ ਵੀ ਟਹਿਣੀ ਨਹੀਂ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਂਗ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਇਸ ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 65 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਬ ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਬਣਿਆ ਇਹ ਘਰ 'ਲਿਮਕਾ ਬੁੱਕ ਆਫ ਰਿਕਾਰਡਸ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕੇ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 1999 ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੁੱਖ

ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟੇ ਬਿਨਾ ਕਮਰੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਆਇਰਨ ਅਤੇ ਫਰਸ਼ ਲਈ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਟਾਇਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੋਲਿਊਲੋਸ ਸੀਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਝੂੰਮਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਘਰ ਦੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਟਨ ਭਾਰ ਨੂੰ ਰੁੱਖ ਦੇ ਮੁਖ ਤਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਖੰਬਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੇ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਥਰੋਡਾਇਨਾਮਿਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਕੱਚ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਫਾਈਬਰ ਸੀਟ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ■

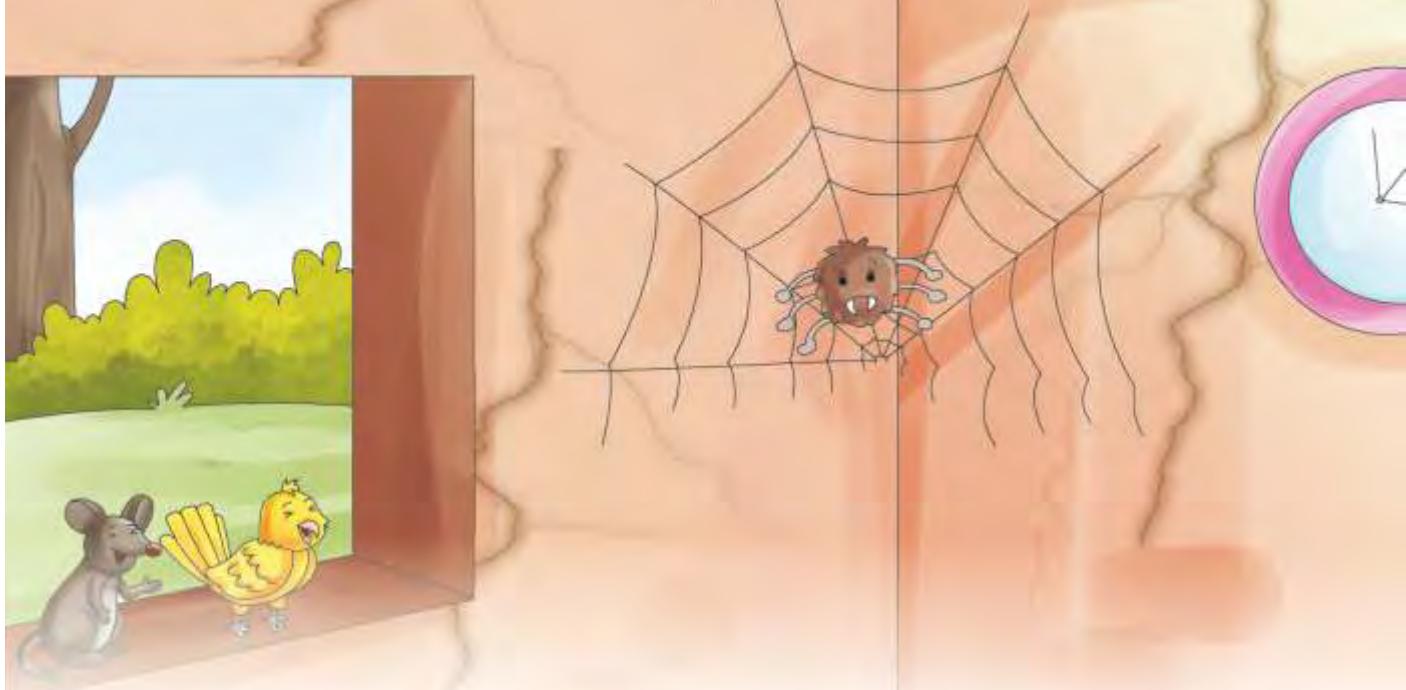
ਰਿੰਕੀ ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਜਿੱਦ

ਕਾ

ਫੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੱਕੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੱਕੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੱਕੜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਿੰਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਪਿੰਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਘਰ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਣ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਰਿੰਕੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਜਿੱਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿੰਕੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਨਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਦੋਨੋਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਿੰਕੀ ਜਿੱਦ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਜਾਲਾ ਬਣੇਗੀ। ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹੀ ਘਰ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਜਾਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਖੀਆਂ, ਮੱਛਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਫਸ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਬੰਦੇਬਸਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਿੰਕੀ ਜਿੱਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕਿਥੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ। ਅੰਤ ਉਹ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਪਿੰਕੀ ਨੂੰ ਰਿੰਕੀ ਦੀ ਫਿਕਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮੰਨਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿੰਕੀ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਵੇ। ਪਿੰਕੀ ਵੀ ਲੁਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਰਿੰਕੀ ਨਵੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼-ਸੁਖਰਾ ਸੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਫ਼ਾਈ ਹੀ ਸਫ਼ਾਈ ਸੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਉਸ ਘਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਨਾ ਲੱਭਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲਾ ਬੁਣ ਕੇ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਅੱਧਾ ਜਾਲਾ ਬੁਣ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇੱਕ ਚੂਹਾ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਚੂਹੇ ਤੇ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੂਹੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਮੱਕੜੀ! ਜਿਸ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਜਾਲਾ ਬੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਇਥੇ ਇੱਕ ਵੀ ਮੱਛਰ, ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕੋਨੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਬਣਾ ਲੈ। ਰਿੰਕੀ ਚੂਹੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ। ਪਿੰਕੀ ਵੀ ਲੁਕ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਿੰਕੀ ਫਿਰ ਘਰ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ। ਹੁਣ ਰਿੰਕੀ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਜਾਲਾ ਬੁਣਨ ਲੱਗੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਜਾਲਾ ਬੁਣ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਹੁਣ ਇਕ ਚਿੜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਮਾਥੇਲ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਸ ਚਿੜੀ ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਖੌਲ

ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਚਿੜੀ ਬੋਲੀ ਕਿ ਹੇ ਮੱਕੜੀ! ਇਸ ਖਿੜਕੀ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰੋਂ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਆਈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਾਲੇ ਸਮੇਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਫਿਗੇਰੀ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਇਥੇ ਜਾਲਾ ਨਾ ਬੁਣ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਗਾ ਲੱਭ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਦ ਵਿੱਚ ਉਥੇ ਵੀ ਜਾਲ ਬੁਣਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਿੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜਗਾ ਜਾਲਾ ਬੁਣਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ।

ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਤਲਾਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਵੱਡਾ ਮੇਜ਼ ਦਿਸਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਸਤਾ ਸੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਵੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਫਿਰ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਮੇਜ਼ ਥੱਲੇ ਆਪਣਾ ਜਾਲ ਬੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਕਾਢੀ ਜਾਲ ਬੁਣ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਟਿੱਡਾ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੱਕੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਟਿੱਡੇ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਟਿੱਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਮੱਕੜੀ, ਜਿਸ ਮੇਜ਼ ਥੱਲੇ ਤੂੰ ਜਾਲ ਬੁਣਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਸਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਕੂੰਜ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਣ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਇਥੇ ਥੱਲੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਾ ਬਣਾ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਲਭ ਲੈ। ਰਿੰਕੀ ਫਿਰ ਉਸ ਟਿੱਡੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਟਿੱਡੇ ਦੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਰਿੰਕੀ ਨੇ ਉਸ

ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਜਾਲਾ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਰਿੰਕੀ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਵੀ ਕਦਮ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਭੁੱਖ ਕਾਰਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ।

ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਰਿੰਕੀ ਰੋਲ ਗਈ। ਪਿੰਕੀ ਕਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਗਈ। ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ। ਰਿੰਕੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਰੋਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਿੰਕੀ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ। ਅਗਰ ਤੂੰ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਮਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿੰਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਦੋਸਤ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਵੇਖ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਪਿੰਕੀ ਨੇ ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿੰਕੀ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਜਿੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਰਿੰਕੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਿੰਕੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਰਿੰਕੀ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਿੰਕੀ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ। ■

□ ਅੰਕੁਰ ਸ਼੍ਰੀ

ਮਗਰਮੱਛ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ - ਘੜਿਆਲ

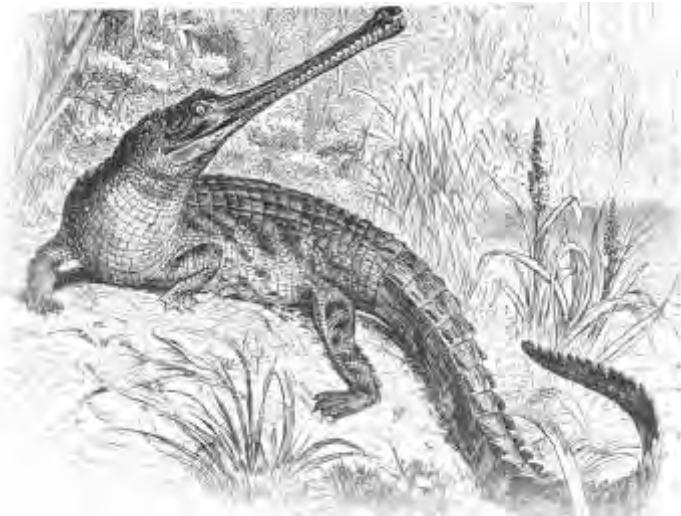
ਮੜਿਆਲ ਸਰੀਸੂਪ ਵਰਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੀਵ ਹੈ। ਇਹ ਮਗਰਮੱਛ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੱਗਰਮੱਛ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰ ਘੜਿਆਲ ਦੇ ਬਾਲਗ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ, ਇਕ ਗੋਲ ਗੇਂਦ-ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੰਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਘੜਿਆਲ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਤਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਲੋਕਿਨ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਧਾਰ੍ਥੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਇਹ ਲੁਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਖੱਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੀ ਲੁਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਆ ਗਈ ਸੀ।

1975 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਘੜਿਆਲ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਤਦ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਤੋਂ ਪਾਬੰਧੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮੱਧ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਘੜਿਆਲ ਬਚਾਉ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਘੜਿਆਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤਿੰਨ ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 4.5 ਮੀਟਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ 6 ਮੀਟਰ ਲੰਮੇ ਘੜਿਆਲ ਵੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਪਰੀ ਹਿੱਸਾ ਜੈਤੂਨੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗਾੜੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਫੈਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਘੜਿਆਲ ਦੀ ਚਮੜੀ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਚਾਰਖਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਖਾਈ

ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ ਸੈਟੀਮੀਟਰ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਤਹਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਚਮੜੀ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੂਟਕੇਸ, ਪਰਸ, ਜੁੱਤੇ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਘੜਿਆਲ ਦੇ ਲੰਮੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ 26 ਤੋਂ 30 ਦੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੰਦ ਲੰਮੇ ਸੂਈ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਘੜਿਆਲ ਜਦ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੰਦ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਘੜਿਆਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਘੜਿਆਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਝਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੇ ਝਿੱਲੀ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀਆਂ ਉੱਗਲੀਆਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਤਕ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਰੀੜ-ਜਿਹਾ ਉਠਿਆ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਘਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਗਰਮੱਛ ਵਾਂਗ ਹਿੰਸਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੂਛ ਨਾਲ ਘਾਤਕ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ, ਡੱਡੂ ਆਦਿ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿੱਤਲੀ

ਤਿੱਤਲੀ ਲਗਦੀ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ।
ਇਹ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨਿਆਰੀ।

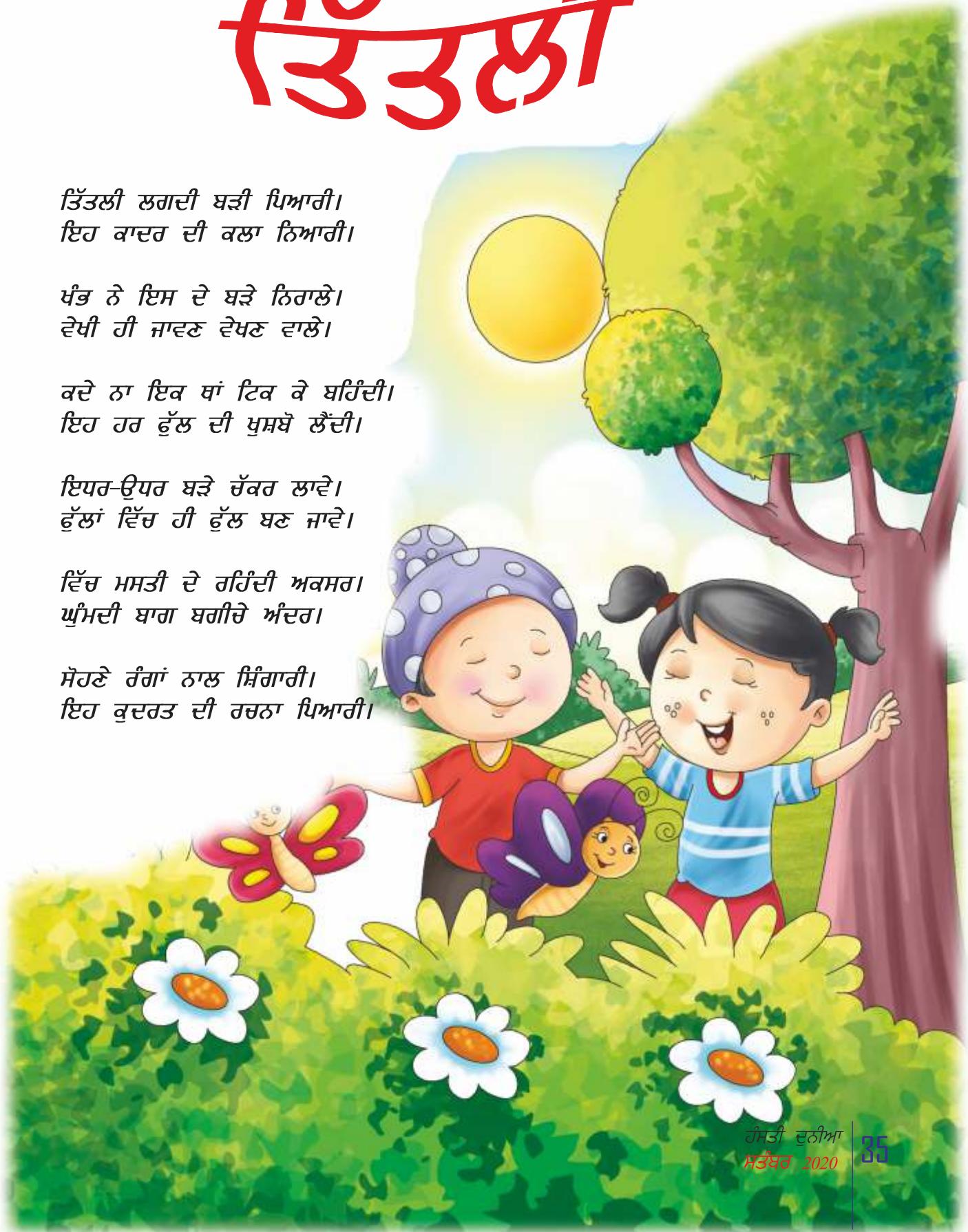
ਖੰਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬੜੇ ਨਿਰਾਲੇ।
ਵੇਖੀ ਹੀ ਜਾਵਣ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ।

ਕਦੇ ਨਾ ਇਕ ਥਾਂ ਟਿਕ ਕੇ ਬਹਿੰਦੀ।
ਇਹ ਹਰ ਛੁੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਲੈਂਦੀ।

ਇਧਰ-ਉਧਰ ਬੜੇ ਚੱਕਰ ਲਾਵੇ।
ਛੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੁੱਲ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਵਿੱਚ ਮਸਤੀ ਦੇ ਰਹਿੰਦੀ ਅਕਸਰ।
ਯੁੰਮਦੀ ਬਾਗ ਬਗੀਚੇ ਅੰਦਰ।

ਸੋਹਣੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੀ।
ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਿਆਰੀ।

ਲੇਖ : ਨੀਲਮ ਭਾਟੀਆ

ਉਲੂੰ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਊ ਲੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਦਿਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਲੈਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਅੱਖ ਦੇ ਪਰਦੇ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੱਖ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨੂੰ 'ਰੇਟੀਨਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਉਲਟਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦੁਆਰਾ ਸਿਧਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਲੂੰ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹਨੂੰ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

1. ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਦੇ ਲੈਜ ਅਤੇ ਰੇਟੀਨਾ ਦੇ ਉਪਰ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ 'ਪੇਕਟਨ' ਨਾਮਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਢੂਰੀਆਂ ਲਈ ਲੈਜ ਨੂੰ ਫੋਕਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
2. ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨ ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (10,000 ਪ੍ਰਤੀਵਰਗ ਮਿਲੀਮੀਟਰ) ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,000 ਪ੍ਰਤੀਵਰਗ ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਲੂੰ ਸਾਡੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।
3. ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
4. ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਲੂੰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

□ ਰੋਚਕ ਜਾਣਕਾਰੀ

- ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ (ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਣ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਵਿ

ਨੋਭਾ ਭਾਵੇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੱਲ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹਨ? ਗੱਲ ਸਿੱਧੀ ਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੱਲ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ।

ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਵਧੀਆ ਨਾਗਰੀਕ ਤੇ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੁਝਣਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਜ਼ਿਖਰ ਤਕ ਪਹੁਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦਿਨ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ “ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ” 5 ਸਤੰਬਰ 1962 ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਹੋਇਆ ਇੰਝ ਕਿ ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਣ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਡਾ.ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਜਨਮਦਿਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਉ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ੀ

ਹੋਵੇਗੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 5 ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਦਿਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ.ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਣ ਕੇਵਲ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਯੂਨੇਸਕੋ ਤੇ ਮਾਸਕੋ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਵੀ ਬਣੇ। ਸਾਲ 1954 ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰਵਉੱਚ ਸਨਮਾਨ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 1961 ਵਿਚ ਜਰਮਨ ਬੁਕ ਟ੍ਰੈਡ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਡਾ.ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਣ ਬੜੇ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਸਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 10ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ 2500 ਰੁਪਏ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਉਹ ਪ੍ਰਾਨਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਵਿਚ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। 17 ਜੁਲਾਈ 1975 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ■

□ ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ

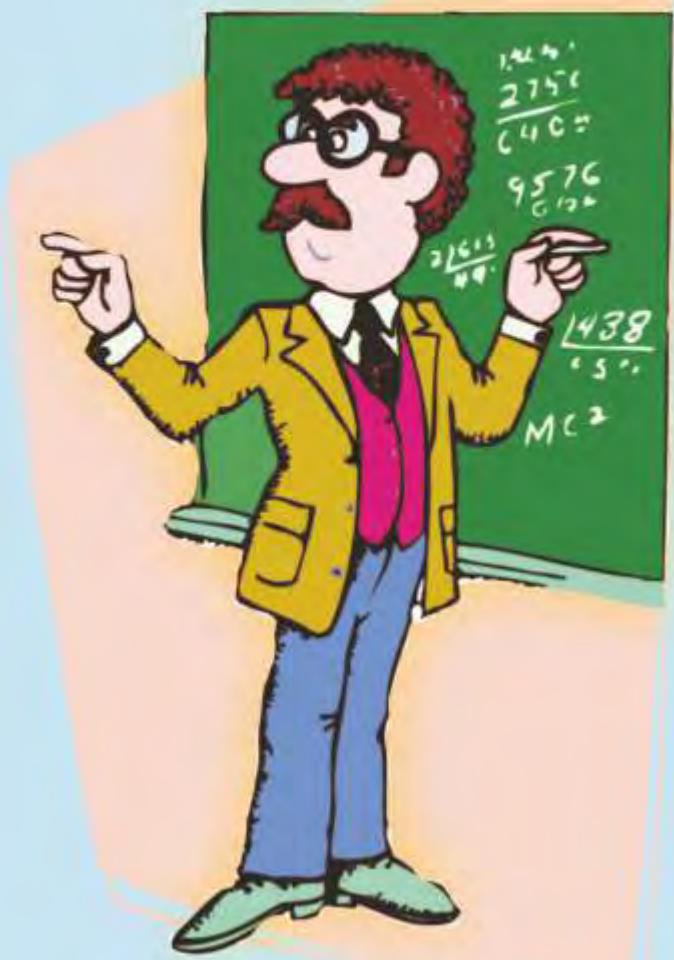
ਆਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ!

ਆਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ
ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।

ਫਿਰ ਅੰਬਰ ਛੂੰਹਦੇ ਬਿਆਲ ਤੁਹਾਡੇ ਜੰਨਤ ਲਗਣਗੇ
ਜਦ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਵੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਜੱਚਣਗੇ
ਭਵਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਦਾਹਿਲੀਜ਼ ਦੇ ਉੱਤੇ ਖੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।

ਇਕ ਢੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਚਲਦੇ ਜਾਓਇ
ਦੁੱਖ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾ ਘਬਰਾਓਇ।
ਰਾਂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਗਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।

ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮੌਹ ਦੇ ਕੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ
ਛੋਟਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਇੱਜਤ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧਰਨਾ
ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਤਾਜ ਚ ਹੀਰੇ ਮੌਤੀ ਜੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।

ਰਿਸ਼ਵਤ ਠੱਗੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਭਾਉਣਾ ਹੈ।
ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜੰਨਤ ਵਾਂਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਬਾਲਮ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਖੜਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।
ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਬੱਚਿਉ।

□ ਓਮਕਾਰ ਸੂਦ

ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੱਚੇ

ੴ

ਜੀਤ ਹੁਣ ਤੀਸਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਤੀਸਰੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਆਏ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਦਾਦਾ-ਪੋਤਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਪ੍ਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਿਲਚਸਪ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਜੀਤ ਦਾ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਉਠਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਦਾ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਐਨਾ ਲਗਾਓ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਐਤਵਾਰ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਟਰੈਕਟਰ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਤ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾਣ

ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਦਗਦੀ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਐਤਵਾਰ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਉਹ ਖੇਤ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਮੋਟਰ ਦਾ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੋਟਰ 'ਤੇ ਬਣੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਮੋਟਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗੀ ਇੱਕ ਡੇਕ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਤੀਲਾ ਜਿਹਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਉਠਾ ਕੇ ਉਪਰ ਵੇਖਿਆ। ਇੱਕ ਘੁੱਗੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਤੀਲਾ ਡਿੱਗਿਆ ਸੀ ਥੱਲੇ ਪਏ ਤੀਲੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਡਿੱਗਿਆ ਤੀਲਾ ਉਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ-ਸੋਚਦਾ ਪਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਤੀਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ,

"ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਪਰੋਂ ਇੱਕ ਤੀਲਾ ਜਿਹਾ ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਡਿਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਘੁੱਗੀ ਤੀਲੇ ਖਾਂਦੀ ਹੈ? "ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਕੇ ਡੇਕ ਬੱਲੇ ਆ ਗਏ। ਉਪਰ ਘੁੱਗੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲੇ, "ਨਹੀਂ ਪੁੱਤਰ, ਘੁੱਗੀ ਤੀਲੇ ਖਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਲੂਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤਿਆਰ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਵੇਰੀ। ਫਿਰ ਆਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਵੀ ਘੁੱਗੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਉਡ ਜਾਣਗੇ।" ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਜੀਤ ਦੇ ਮੌਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਪਰ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਉਂਗਲੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਆਲੂਣਾ ਵਿਖਾਇਆ।

ਪ੍ਰਜੀਤ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੈਠਾ ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਉਸ ਆਲੂਣੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੋ ਘੁੱਗੀਆਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਤੀਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਉਡ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਘੁੱਗੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਲਾਕਾਰੀ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਡੋਟੇ-ਡੋਟੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈਟਰ ਵਾਂਗ ਆਲੂਣਾ ਬੁਣਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣ ਰਹੇ ਸਵੈਟਰ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਵੈਟਰ ਉਣ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ

ਵੀ ਉਹ ਕਈ ਸਵਾਲ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਭਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਘੁੱਗੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘੁੱਗੀ ਨਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਮਾਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੇਰੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਹਨ ਤੇ ਤੇਰੀ ਦਾਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਤੂੰ ਏਂ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਇਕ ਵਹੁਟੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।" ਦਾਦਾ ਜੀ ਪ੍ਰਜੀਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਜੀਤ ਵੀ ਸਰਮਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਦਾਦਾ-ਪੋਤਾ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਟਰੈਕਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵਾਪਸ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਏ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਘੁੱਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦੀ ਕਹਾਲੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਾਗਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਅਗਲੇ ਐਤਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਖੇਤ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਘੁੱਗੀਆਂ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਘੁੱਗੀ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘੁੱਗੀ

ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਹੁਣ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਘੁੱਗੀ ਨੇ ਆਂਡੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਆਪਣੇ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮਾਵੇਗੀ। ਨਾਲੇ ਆਂਡੇ ਪੀਣੇ ਕਾਂ ਜਿਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਾਓ ਕਰੇਗੀ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਘੁੱਗੀ ਐਨੇ ਦਿਨ ਕੀ ਖਾਵੇਗੀ? ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਨਰ ਪੰਛੀ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਨਰ ਆਂਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਨਰ ਬਾਹਰੋਂ ਦਾਣੇ ਆਪਣੀ ਚੁੰਝ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਦਾ ਘੁੱਗੀ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਰਲ ਕੇ ਆਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰਜੀਤ ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਖੇਤ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਤ ਗਏ ਤਾਂ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੋਟਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਆਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੋਟ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ

ਖਿਲਰੇ ਪਏ ਆਂਡਿਆਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਖੋਲ ਵੀ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਜੀਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਨਰ-ਮਾਦਾ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਲਿਆ ਕੇ ਖਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਰ-ਮਾਦਾ ਘੁੱਗੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਜੀਤ ਖੇਤ ਵਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਾਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਂ-ਕਾਂ ਕਰਕੇ ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਸਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਘੁੱਗੀ ਨੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੰਭਾਂ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਪ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਘੁੱਗੀ ਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਦੇੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਜੀਤ ਨੇ ਵੀ ਘੁੱਗੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਰੋੜੇ ਚਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸੋਰ ਮਚਾ ਕੇ ਕਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਥ ਦੇਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਭ-ਲੱਭ ਕੇ ਚੋਗਾ ਖਵਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁਲੋ

- * ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਨਾਤਾ ਜਿੰਨਾ-ਜਿੰਨਾ ਇਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਮਨ ਨਿਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ)
- * ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਰੀਆਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸੁਦੀਕਸ਼ਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ)
- * ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਚਾਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਗਾ ਆਈਏ, ਅਗਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ।
- **ਇਮਰਸਨ**
- * ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖ ਹੋਣਾ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਖ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- **ਵੇਦਵਿਆਸ**
- * ਦਯਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਛੋਟੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਅਨੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- **ਮਦਰ ਟੇਰੇਸਾ**
- * ਸਾਡੇ ਬਲੀਦਾਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।
- **ਸੁਭਾਸ਼ਚੰਦਰ ਬੌਸ**
- * ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ।
- **ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ**
- * ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਬਲਕਿ ਕਿਸ ਵਜੂਹਾ ਨਾਲ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- **ਚਾਣਕਯ**
- * ਜਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਮ ਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੌਦਿਆਂ ਤੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਜਨਜੇ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- **ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ**

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ : ਡਿੱਪਲਜੀਤ ਰੰਧਾਵਾ

□ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੋਮੀ

ਏਕਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਇ

ਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰ, ਕਬੂਤਰੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਬੂਤਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਇਆ। ਕਬੂਤਰੀ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਉਧਰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਤੜ੍ਹਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਲਾਬ ਸੀ। ਕਬੂਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣੀ ਚਾਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆਪ ਵੀ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ

ਪਿਲਾਇਆ ਪਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਾ ਮਿਟੀ। ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਡੀਕਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਬੂਤਰੀ ਵੀ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਆਲੂਣੇ ਵਿੱਚ ਕਬੂਤਰੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ।

ਉਸੇ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਇਕ ਗਲਹਿਰੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਬੂਤਰ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜਦੀ ਸੀ। ਗਲਹਿਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਤੋੜਨ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੇਜ਼ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਆਲੂਣੇ ਦੇ ਤੀਲੇ ਟੁੱਕੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਤੀਲਾ ਗਲਹਿਰੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਚੁੱਭ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਕਲੀਫ ਨਾਲ ਤੜ੍ਹਫ਼ਦੀ ਹੋਈ ਉਥੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਵੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਟੁੱਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਗਲਹਿਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਕਬੂਤਰੀ ਗਲਹਿਰੀ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਕਬੂਤਰ ਗਲਹਿਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਲਹਿਰੀ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਤੜ੍ਹਫ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਬੂਤਰ ਨੇ ਗਲਹਿਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ

ਤੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ ਜੋ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਘਰ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੀ ਸਜਾ ਭੁਗਤ ਰਹੀ ਏ। ਗਲਹਿਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਤੀਲਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕਬੂਤਰ ਨੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਗਲਹਿਰੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਤੀਲਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਗਲਹਿਰੀ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਗਲਹਿਰੀ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਕਬੂਤਰ-ਕਬੂਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਲੂਣਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਠੀਕ ਕਰ ਲਿਆ।

ਹੁਣ ਕਬੂਤਰ-ਕਬੂਤਰੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲਹਿਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਭੇਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗਲਹਿਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਗਾਰਤੀ ਬਾਂਦਰ ਉਸੇ ਦਰੱਖਤ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਬੂਤਰ-ਕਬੂਤਰੀ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਬਾਂਦਰ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਬੱਚਿਆ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਲਹਿਰੀ ਨੇ ਸੌਰ ਮਚਾ ਕੇ ਹੋਰ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗਲਹਿਰੀ ਇੱਕਲੀ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਚੁੰਝ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਗਲਹਿਰੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਕਬੂਤਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਕਾਂ, ਚਿੜੀਆਂ, ਕਬੂਤਰ, ਤੋਤੇ, ਮੌਰ, ਗਲਹਿਰੀ ਆਦਿ ਸਭ ਇੱਕਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਸਿੱਖਿਆ - ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਸਾਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤ ਸਮੇਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

□ ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

ਪੰਛੀ ਜਗਤ :

ਗਾਇਕ ਪੰਛੀ

ਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਓਸੀਨ ਉਪਜਾਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਰ ਤੰਤੂ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰਨੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਹ ਨਲੀ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਇਹ ਬ੍ਰੇਨਕਾਈ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਧੁਨਿ ਯੰਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀਰਿਕਸ ਇਕ ਸਖਤ ਬਕਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਦੇ ਸਮੇਂ ਤੰਤੂ ਕੰਪਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੰਪਨਾਂ ਤੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀਰਿਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੀ ਬੇਸੁਰੀ।

ਬੁਲਬੁਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੁਲਬੁਲ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਚਿੜੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੰਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਗਾਣਾ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਕੇਵਲ ਨਰ ਚਿੜੀ ਹੀ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਾਣਾ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਟੁੱਖ ਤੋਂ ਮਾਦਾ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਨ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਤ, ਜਦ ਇਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਰ ਬੁਲਬੁਲ ਦਾ ਗਾਣਾ ਤਦ ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਮਾਦਾ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੁਲਬੁਲ ਨੂੰ ਛਲਵਾੜੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ

ਕੇ ਜਦ ਉਹ ਚਹਿਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੀਟੀ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਬਸ, ਤਦ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਰਹੋ।

ਬਸਤੰ ਰੁੱਤ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੁੱਤ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਕੋਇਲ ਦੀ ਮਿਲਣ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਨਰ ਕੋਇਲ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਦਾ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਆਕਰਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਇਲ ਦਾ ਕੁਕਣਾ ਮਿਲਨ ਰੁੱਤ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ ਤਕ ਇਹ ਖੂਬ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਡਕ ਇਕ ਘਰੇਲੂ ਚਿੜੀ ਹੈ। ਕੁ-ਕੁ ਕਰਕੇ ਗਾਣਾ ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਫੁਲਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ 'ਪੀਉ-ਪੀਉ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਏਗਾ, ਉਹ ਹੈ **ਪੀਹਾ**।

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੂਬ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਯਾਮਾ ਵੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਸੁਰ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ-ਚੜਾਅ, ਲੈਅ ਤਾਨ ਹੈ। ਸੀਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੀ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੜੀ ਮਨਮੋਹਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਕ ਵਾਰ ਗਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗਾਉਂਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਪੰਛੀ ਗਾਉਂਦੇ ਭਲੇ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਚਹਿਰਹਾਉਂਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ। **ਚਿੜੀਆ** ਦੀ ਚਹਿਰਹਾਟ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਚਿੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਿਲਨ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਚਹਿਰਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਰ ਚਿੜੀ ਹੀ ਚਹਿਰਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਬੂਤਰ ਭਲੇ ਹੀ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਗਾ ਨਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਗੁਟਰ ਗੂੰ - ਗੁਟਰ ਗੂੰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨੱਚਦਾ-ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਰਗਾ ਕੁਕੜੁ-ਕੂੰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਭੋਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਤੱਤਾ ਗਾਉਂਦਾ ਭਲੇ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਢੁਹਰਾਉਂਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ■

ਦਾਦਾ ਜੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ : ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਸੇਰਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ
ਕਿਸਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਮੰਡੀ
ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਸਭ ਲੋਕ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸੁਖਦੇਵ ਦਾ ਵਿਉਹਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਰਸਿੰਘ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਸੁਖਦੇਵ ਬੋਲਿਆ-ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ
ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ
ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੇ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ।

ਸੇਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਤਾ ਲਗਦੇ ਹੀ ਉਸ
ਨੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਠਾਨ ਲਈ
ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਲਦ ਛੱਡ
ਦਿੱਤੇ ਤਾਕਿ ਉਸ ਦੀ ਫਸਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸੁਖਦੇਵ ਨੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ
ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਬੈਲਗੱਡੀ
ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਮੀਂਹ
ਆ ਗਿਆ।

ਬੈਲਗੱਡੀ ਇਕ ਨਾਲੇ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ। ਬਹੁਤ
ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ
ਨਿਕਲੀ। ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ
ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰੰਤੂ ਸੁਖਦੇਵ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬੈਲਗੱਡੀ
ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸੁਖਦੇਵ ਦੇ ਵਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ
ਦਾ ਘਮੰਡ ਚੁਰ-ਚੁਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ
ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਅਤੇ
ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ।

ਹਣ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਲਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿਣ
ਲੱਗਾ, ਸਭ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਚੰਗੇ ਵਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪੱਥਰਦਿਲ
ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਘਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੰਸੀ ਦੁਨੀਆ
ਸਤਬਰ 2020

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਦੋਹਾਂ ਚਿਤੱਰਾਂ ਵਿਚੋਂ
10 ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ!

radio.nirankari.org

24x7

kids.nirankari.org

Catch the latest episode
on **23rd** of every month

Bhakti Sangeet

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on **20th** of every month

www.nirankari.org

Catch the latest episode
on **10th** of every month

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on **1st & 16th** of every month

Video & Audio Webcasts on www.nirankari.org - Every month

SANT NIRANKARI MISSION

Registered with the
Registrar of Newspaper
For India Under RNI No. 32345/77

Delhi Postal Regd. No. G-3/DL (N)/137/2018-20
Licence No. U (DN)-60/2018-20
Licenced to post without Pre-payment

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ

ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ : ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਏਕ ਨਸ਼ਰ ਅਤੇ ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਆਪ ਅਪਣਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. ਅਤੇ ਈ-ਮੇਲ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਈ-ਮੇਲ:

sulekh.sathi@nirankari.org

ਅਤੇ patrika@nirankari.org

ਅਤੇ WhatsApp Mobile No. 9266629841 ਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਭੇਜੋ ਤਾਂਕਿ ਆਪਦਾ ਰਿਕਾਰਡ update ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲਈ

- ❖ 'ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਗਿਆਰੂਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੜ੍ਹਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਤਮ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ ਜਤਨ ਵੀ ਇਸ ਪੜ੍ਹਕਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਸਮਾਚਾਰ-ਪੱਤਰ 'ਏਕ ਨਸ਼ਰ' ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਮੁੱਖਰੂਪ ਵਿਚ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਲੇਖ, ਗਹਿਰੇ ਪਾਨੀ ਪੈਠ, ਬਾਲ ਜਗਤ, ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਵਿਚੂਤੀ ਆਦਿ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਆਕਰਸਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
- ❖ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛੱਪਣ ਵਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੌਥੀ ਬਾਲ ਮਾਸਿਕ 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਵਿਚ ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗਿਆਨਵਰਧਕ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੱਮਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਲੇਖ, ਗੀਤ, ਕਹਾਣੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਈ-ਮੇਲ: sulekh.sathi@nirankari.org ਅਤੇ editorial@nirankari.org ਤੇ ਹੀ ਭੇਜੋ ਤਾਂਕਿ ਆਪ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

□ ਸੁਲੇਖ 'ਸਾਥੀ',
ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਪਾਦਕ, ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ